

Date: 3rd October-2026

INGLIZ TILI DARSLARIDA GENDER STEREOTIPLARINI TANQIDIY
TAHLIL QILISH ORQALI TALABALARNING TANQIDIY FIKRLASHINI
RIVOJLANTIRISH

To'ychiyeva Madinaxon Akmaljon qizi

*Farg'ona viloyati Uchko'priki tumani 9-umumiy o'rta ta'lim maktabi ingliz tili
o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada ingliz tili darslarida gender stereotiplarini aks ettiruvchi matn va vizual materiallardan talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish vositasi sifatida foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor stereotiplarni tayyor ijtimoiy xulosa sifatida baholashga emas, balki fakt va interpretatsiyani farqlash, dalil yetarliligini tekshirish, qarama-qarshi misolni aniqlash, kontekstni hisobga olish va ehtiyotkor xulosa tuzishga qaratiladi. Kuzatish, dalillash, qiyoslash, refleksiya va kommunikativ qayta yaratishga asoslangan topshiriqlar tizimi tavsiya etiladi. Mazkur yondashuv ingliz tili mashg'ulotida til ko'nikmalari bilan tanqidiy fikrlash amallarini o'zaro bog'lash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: ingliz tilini o'qitish, gender stereotipi, tanqidiy fikrlash, dalillash, interpretatsiya, refleksiya, EFL, kommunikativ topshiriq.

KIRISH

Chet tilini o'qitishning zamonaviy amaliyotida talabaning grammatik qoidalarni bilishi va lug'at boyligiga ega bo'lishi yetarli natija sifatida qaralmaydi. U matndagi fikrni tushunishi, muallif pozitsiyasini aniqlashi, fikr va dalil o'rtasidagi munosabatni ko'ra olishi, xulosaning qay darajada asoslanganini baholashi va o'z nuqtayi nazarini ingliz tilida mantiqiy ifodalashi kerak. Shu sababli til darsidagi mazmun talabaning fikrlash faoliyatini ham faollashtiradigan tarzda tashkil etilishi muhim.

Genderga oid tasvirlar bunday faoliyat uchun murakkab, ammo metodik jihatdan samarali material bo'la oladi. Darsliklarda kasb, oila, rahbarlik, uy yumushlari, tashqi ko'rinish yoki ijtimoiy faollikka doir takroriy obrazlar uchrashi mumkin. Tyarakanita va hammualliflar ingliz tili darsliklaridagi verbal va vizual reprezentatsiyada ayrim rollarning gender asosida notekis taqsimlanishini ko'rsatgan [1]. Suwarno va hammualliflar esa personajlar sonining nisbiy muvozanati mazmuniy stereotiplarni to'liq bartaraf etmasligini qayd etadi [2].

Ushbu natijalar ingliz tili darsida materialga tayyor baho berish zarurligini emas, uni o'quvchi mustaqil tahlil qiladigan obyektga aylantirish zarurligini ko'rsatadi. Shuning uchun maqolaning maqsadi gender stereotiplarini aks ettiruvchi materiallar asosida talabalarni fakti interpretatsiyadan ajratish, dalil keltirish, muqobil izohlarni ko'rish va xulosani qayta tekshirishga o'rgatuvchi metodik topshiriqlar tizimini tavsiflashdan iborat.

TANQIDIY FIKRLASHNING METODIK MAZMUNI

Tanqidiy fikrlashni faqat tanqid bildirish yoki mavjud qarashni rad etish bilan tenglashtirish metodik jihatdan noto'g'ri. Tanqidiy fikrlash avvalo hukmni asoslash, dalil

Date: 3rd October-2026

yetariligidini tekshirish, qarama-qarshi dalilni hisobga olish va yetarli ma'lumot bo'lmaganda xulosani cheklashni anglatadi. Sobkowiak turli nuqtayi nazarlarni ko'rish va subyektiv reaksiyani dalillangan tahlildan ajratish madaniyatlararo muloqot uchun muhimligini ta'kidlaydi [4].

Ingliz tili darsida bu jarayon til birliklari bilan bevosita bog'lanadi. Talaba I think... bilan cheklanmasdan, The evidence suggests..., This may indicate..., However, one example is not enough..., Another interpretation could be... kabi konstruksiyalar orqali fikrining ishonchlilik darajasini ifodalaydi. Shunday qilib, tanqidiy fikrlash til shakllarini real kommunikativ ehtiyoj bilan bog'laydi.

Gómez-Rodríguez tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan topshiriqlar interpretatsiya qilish, bog'lash va kashf etish ko'nikmalarini rivojlantirishini ko'rsatadi [3]. Gender mazmunidagi materiallar bilan ishlashda ham o'quvchi avval ko'rinayotgan belgini qayd etadi, so'ng uning ma'nosini tekshiradi, undan keyin boshqa misollar va kontekstlar bilan qiyoslaydi.

TOPSHIRIQLAR TIZIMI

Bosqich	Talaba faoliyati	Namunaviy savol
Kuzatish	Matn yoki tasvirdagi aniq belgilarni qayd etadi.	What can you actually see or read?
Fakt va talqinni farqlash	Kuzatiladigan ma'lumotni shaxsiy xulosadan ajratadi.	Which statement is a fact and which is an interpretation?
Dalillash	Xulosasini aniq so'z, jumla yoki tasvir bilan asoslaydi.	Which details support your conclusion?
Qarama-qarshi dalil	Dastlabki fikriga mos kelmaydigan misolni izlaydi.	Is there any evidence that contradicts your idea?
Qiyoslash	Bir nechta materialdagi takroriy modelni tekshiradi.	Is this a single example or a recurring pattern?
Refleksiya	Dastlabki xulosasini qayta baholaydi.	Did your interpretation change? Why?

Topshiriqlarni shu ketma-ketlikda tashkil etish talabanning shoshilinch hukm chiqarishini kamaytiradi. Masalan, rasmda ayol ovqat tayyorlayotgan bo'lsa, bu holatning o'zi umumiy stereotip mavjudligini isbotlamaydi. Talaba boshqa rasmlar, matndagi kasb va harakat taqsimoti, nutq navbati yoki personajlarning qaror qabul qilishdagi rolini ham tekshirishi kerak.

Alohida misol bilan takroriy modelni farqlash muhim. O'qituvchi Is there a recurring pattern? yoki Which examples support this pattern? kabi savollar orqali talabanning dalil bazasini kengaytiradi. Shu bilan birga qarama-qarshi misolni qidirish talabanning faqat o'z taxminini tasdiqlovchi materialni tanlashiga to'sqinlik qiladi.

Yakuniy vazifa kommunikativ qayta yaratish bo'lishi mumkin. Talaba reklama, dialog yoki sarlavhani boshqa auditoriya uchun qayta yozadi va nima uchun aynan shu

Date: 3rd October-2026

o'zgarishlarni tanlaganini ingliz tilida izohlaydi. Bu jarayon tanqidiy tahlilni produktiv nutq faoliyati bilan bog'laydi.

O'QITUVCHI FAOLIYATI VA BAHOLASH

O'qituvchining vazifasi qaysi fikr "to'g'ri" ekanini aytish emas, talabning xulosaga qanday kelganini nazorat qilishdir. Savollar fakt, dalil, kontekst va muqobil talqinga yo'naltirilsa, bahs shaxsiy qarashlar to'qnashuviga emas, asoslangan fikr almashinuviga aylanadi.

Baholashda to'rtta ko'rsatkichdan foydalanish maqsadga muvofiq: fakt va interpretatsiyani ajratish; xulosani dalil bilan asoslash; qarama-qarshi dalil va kontekstni hisobga olish; fikrni ingliz tilida mantiqiy va ehtiyotkor ifodalash. Ikki talaba bir material haqida turli xulosaga kelishi mumkin, biroq ikkalasi ham dalil bilan ishlasa va muqobil talqinni tan olsa, ularning tahlil sifati yuqori baholanishi mumkin.

Masalan, I think this advertisement is sexist shaklidagi hukmning o'zi yetarli emas. The advertisement may reinforce a traditional role because the male characters are shown as decision-makers; however, one image is not enough to generalise kabi javob dalil, cheklov va ehtiyotkor xulosani birlashtirgani uchun metodik jihatdan yuqoriroq natijani ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Gender stereotiplarini ingliz tili darsiga kiritishning metodik qiymati mavzuning o'zida emas, u bilan bajariladigan fikrlash va nutqiy harakatlarda namoyon bo'ladi. Agar o'qituvchi materialdan faqat "stereotipni toping" topshirig'i uchun foydalansa, talaba tayyor yorliq qo'yishni o'rganishi mumkin. Agar topshiriq kuzatish, dalillash, qarama-qarshi dalil va refleksiyaning talab qilsa, material tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi vositaga aylanadi.

Bunday yondashuv til ko'nikmalarini alohida mashqlardan yagona kommunikativ faoliyatga birlashtiradi. Talaba matnni o'qiydi yoki videoni ko'radi, dalilni ajratadi, guruhda muhokama qiladi, yozma xulosa tayyorlaydi va uni qayta ko'rib chiqadi. Shu tariqa reading, speaking va writing bir mazmun atrofida integratsiyalanadi.

XULOSA

Ingliz tili darslarida gender stereotiplarini tanqidiy tahlil qilish talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish uchun samarali didaktik resurs bo'la oladi. Bunda asosiy natija stereotipni aniqlashning o'zi emas, talabning fakt va interpretatsiyani farqlashi, dalil yetariligidini baholashi, qarama-qarshi misolni ko'rishi va xulosasini ehtiyotkor shaklda ifodalashidir.

Taklif etilgan topshiriqlar tizimi kuzatishdan refleksiya gacha bo'lgan ketma-ketlikni ta'minlaydi va ingliz tilidan real fikriy ehtiyoj asosida foydalanishga sharoit yaratadi. Kelgusida bunday topshiriqlarni turli CEFR darajalarida sinovdan o'tkazish va baholash deskriptorlarini empirik tekshirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tyarakanita A., Draji N. A., Rochsantining D., Nurkamto J. The Representation of Gender Stereotypes in Indonesian English Language Textbooks // Sexuality & Culture. – 2021. – Vol. 25. – P. 1140–1157. – DOI: 10.1007/s12119-021-09813-0.

Date: 3rd October-2026

2. Suwarno S., Triyono S., Ashadi, Sahayu W. Gender Construction in the Indonesian Government-Distributed English Textbook: Combining Critical Discourse Analysis and Corpus Linguistics // Sexuality & Culture. – 2021. – Vol. 25. – P. 2158–2175. – DOI: 10.1007/s12119-021-09870-5.

3. Gómez-Rodríguez L. F. Implementing Critical Thinking Tasks to Fostering English Learners' Intercultural Communicative Competence in a Genre-Based Learning Environment // English Language Teaching. – 2018. – Vol. 11, No. 12. – P. 154–165. – DOI: 10.5539/elt.v11n12p154.

4. Sobkowiak P. Critical Thinking in the Intercultural Context: Investigating EFL Textbooks // Studies in Second Language Learning and Teaching. – 2016. – Vol. 6, No. 4. – P. 697–716. – DOI: 10.14746/ssllt.2016.6.4.7.

